

Microhistòria local: De jugar a botxes i fer rodar la violla

Xavier Mas Gibert

Quan el mas Cabanyes de Canet, va passar a mans de Ricard de Mir de Barnola, va encomanar una reforma al mestre de cases Martí Isern Fors, el qual va dur-la a terme els anys 1905/6. Com que Ricard de Mir se les donava de noble es va inventar una segona residència historiada que és la versió que encara es pot contemplar al costat de l'ajuntament actual. Ricard de Mir, un destacat membre del moviment tradicionalista, va fer exactament amb el mas Cabanyes el mateix que l'editor Ramon Montaner amb la casa forta de Canet, convertint-la en el castell de Santa Florentina. Els de

can Mir venien a passar-hi els estius i s'exhibien a l'entrada de la mansió mentre prenién la fresca. Encara recordo el que devia ser el darrer hereu d'aquesta família, que presidia una tertúlia de senyores de pergamí assegudes en butaques de vímet i abillades del segle dinou. Aquest Mir fill, amb veu de contratenor empenyat, sempre estava en ús de la paraula. Igual que les seves acompanyants també vestia a l'antiga com per estar en concordança amb l'anacronisme d'aquell entorn d'escenificació de teatre. El franquisme va conservar aquesta mena de fòssils molt més enllà del temps històric que els corresponia.

Abans d'aquesta reforma de 1905/6, el mas Cabanyes tenia una gran era de batre al bell mig del que ara és la calçada actual del carrer Ample. Als diumenges, a la sortida de missa major, a l'era de can Cabanyes s'hi feia rodar la violla i hi havia la tertúlia setmanal de tot l'element tradicionalista del poble. Sempre he pensat que es tractava d'una reminiscència de les antigues sessions públiques dels jurats de l'antiga universitat (ajuntament en termes anteriors als del liberalisme), les quals, sempre que el temps ho permetia, es feien a l'aire lliure. En general les antigues reunions del Consell de la Vila es solien fer al davant mateix de la casa del primer Jurat (alcalde en la terminologia actual). Com que durant llargs períodes de temps, els membres de la família Cabanyes van ser una mena de jurats perpetus, l'antic costum de reunir-se el Consell al davant de casa seva, devia derivar o va convertir-se en aquesta reunió informal, segurament ja despolititzada, o potser no tan despolititzada, perquè s'hi parlava de tot el que havia passat al poble durant la setmana i aquesta mena de converses poden esllavissar-se fàcilment cap al vessant polític. Cada setmana s'hi rifava una coca ensucrada mitjançant la violla. La violla era una mena de ruleta molt primitiva que cadascun dels assistents feia girar amb la mà fins que algú aconseguia que s'aturés a l'espai designat com a "premi". Si l'afortunat no era un garrepa descarat, en lloc d'emportar-se la coca a casa seva, ell mateix la repartia entre els assistents, els quals en correspondència i entre tots i a escot, pagaven un

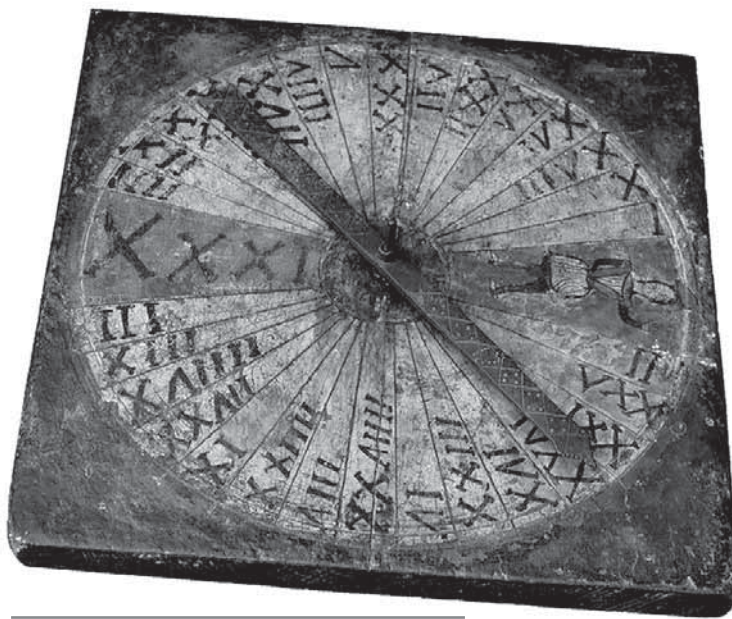
El Mas Cabanyes, reformat i ampliat per la família Mir (AMCNM)

porró de vi bo que anava d'una mà a l'altre. Aquesta segurament era la primitiva manera comunal de fer el vermut o l'aperitiu a la catalana. Com que a les antigues reunions del Consell els Jurats s'obsequiaven amb coca i vi bo, no seria res d'estrany que aquest costum de sortejar la coca a la virolla també vingués d'això. Aquest costum comunal de beure amb porró que anava d'una mà a l'altre, també repetia allà on es jugava a les botxes. A Canet hi havia dos llocs on es jugava a botxes i un a bales (baletes per a gent gran eh!). En això dels pagesos subsistia l'antiga i aferrissada divisió entre mariners i terrassans. Els mariners jugaven al carrer de Xaró baix que era al límit dels seus dominis. Al carrer de Xaró Baix hi havia la taverna de can Targa, un dels centres socials de la antigament nombrosa casta ma-

rinera; concretament, can Targa era el lloc de reunió dels mestres d'aixa, un dels col·lectius més importants del poble que, durant els segles XVII, XVIII i fins a la meitat del XIX, sostenia la construcció naval. Aquesta colla es deia exactament "Botxes Marina" i la dels pagesos que jugaven a darrere la plaça del Mercat actual, "Botxes Misericòrdia" que era un eufemisme per no dir dels pagesos, atès que el barri dels pagesos per antonomàsia era el carrer de la Misericòrdia. A botxes s'hi jugava matí i tarda dels diumenges i a baletes només el diumenge a la tarda al carrer del Castellet. Aquest devia ser el més vell de tot els jocs comunals de la vila que jo vaig arribar a conèixer. A la canalla ens feia gràcia veure la gent gran jugant a baletes com les criatures que érem nosaltres.

Les botxes dels pescadors van ser les primeres a desaparèixer perquè

van ser els primers en extingir-se (parlo de la colla per si mateixa, perquè a botxes encara hi ha qui hi juga). Els pagesos van durar més i durant anys van tenir un camp en un cós que els deixava el fabricant Lloveras a l'actual carrer Clausell. No cal dir que, en aquestes reunions la gent hi anava fonamentalment a xerrar i el joc era poc menys que una excusa. Cada any feien un àpat societatari al qual, en aquest sí, hi anaven tots els socis, perquè n'hi havia que només n'eren per anar al tiberi. Com que el menú havia de ser sempre el mateix, la societat havia comprat unes peroles semblants a les dels soldats, que servien per cuinar en pro-porcions panta-gruèliques. Després d'aquest tiberi onomàstic, els socis "artistes" amenitzaven la sobretaula. N'hi havia dos que brillaven amb veu i llum pròpia, a les Botxes Marina en Joanet Dulsat que era el millor baix cantant que ha tingut la història del poble, i a les botxes Misericòrdia, eren famoses les gloses que escrivia l'Hereu i que sempre tenien relació amb els afers de la terra. Encara en recordo una de llarguíssima que

Virolla del segle XVII de l'església de Tavertet

començava:

"Els fumadors d'avui dia tenen la ditxosa mania de fumar car i dolent i aquesta gran companyia que té el tabaco arrendat té la ditxosa mania de vendre'l falsificat".

Només recordo que conclouia que la solució seria donar als pagesos la llibertat per plantar tabac i així podríem tornar a fumar "barat i bo". Això, era en plena autarquia i quan el tabac estava subjecte a racionament, per tant, l'Hereu Catà, encara que fos carlí ensenyava l'orella liberal. Aquestes musiquetes versificades eren molt del gust de la gent i, a qualsevol lloc i a la menor oportunitat, la gent li demanava que la "recités" i ell s'engegava sense manies. Aquesta del tabac i les "Labores" infumables de "La Tabacalera", em va quedar només de sentir-la recitar a la barberia de can Pinya, de la qual potser un dia hauríem de parlar perquè s'ho mereix com a antecessora nostra en això de la història local. Ara, això hem de deixar-ho aquí, si els sembla, i tornarem al tema del mas Cabanyes.

Això del mas Cabanyes de Canet, m'ho havia contat el meu avi patern, Salvador Mas Vila (Canet de Mar 1877-1966), que ho recordava perfectament. Segons em va contar, quan era jove, cada diumenge a l'hora que tenia lloc aquesta reunió, ell passava pel carrer Ample per anar per anar a aprendre "de lletra" a la classe d'adults que feia el matalasser Ramon Buixalleu a l'Ateneu Obrer. Quan li vaig demanar fins quan devia durar aquest costum em va dir que no ho sabia exactament, però que a l'època de la República ja no es feia. Potser se la va carregar la Dictadura de Primo de Rivera, la qual va prohibir les reunions de més de tres persones a la via pública. O sigui que no en vaig treure l'aigua clara.

XAVIER MAS GIBERT